

Дячок Надія Валентинівна

ORCID ID 0000-0003-1355-6801

викладач кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м.Київ, бульвар Ігоря Шамо, 18/2, каб. 307,
n.diachok@kubg.edu.ua

МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ НОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається професійна мобільність (можливість успішної зміни іншої діяльності або зміна типу роботи) як необхідна якість сучасного педагогічного працівника. Виокремлено основні якості, які є важливими у формуванні професійно-мобільного фахівця. Запропоновані критерії оцінки педагогічної діяльності працівників освіти відповідно до норм, які висуває суспільство (професійний саморозвиток, професійні навички, впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, творчість у період реформування та модернізації, новітні педагогічні технології діяльності). Обґрунтовано важливість сформованої професійної мобільності працівників відповідно до завдань нової Концепції розвитку педагогічної освіти.

Ключові слова: *неформальна освіта; освітні рівні; професійна мобільність; професійна освіта; формальна освіта.*

© Дячок Н., 2019

Вступ. Сьогодні людина живе і діє в рухливому середовищі, яке визначає рівень непередбачуваного напрямку змін. Відповідно в таких умовах педагог, повинен володіти рядом якостей, які виступають на перший план: креативність мислення і швидкість прийняття рішень, здібність до постійного навчання й уміння адаптуватися до нових обставин, стійкість до змін зовнішнього і внутрішнього середовища, уміння відстежувати і правильно оцінювати стан навколишнього простору. Високий рівень адаптивності при діяльності в «плинному середовищі» характеризує професійно мобільного майбутнього вчителя іноземних мов, тобто фахівця, який здатний вирішувати різноманітні проблеми без психологічного дискомфорту.

Відповідно до нової Концепції розвитку педагогічної освіти професії педагогічних працівників є одними з найбільш масових у сучасному суспільстві та перебувають під особливою увагою держави. Важливою характеристикою професії є її багатогранність, яка у своїх вищих проявах підіймається до мистецтва. Високий рівень академічних досягнень, продемонстрований здобувачем педагогічного фаху під час навчання у закладі освіти, не гарантує його успішності в професійній діяльності. Освітня кваліфікація педагогічного працівника не є тотожною його професійній кваліфікації.

Один з аспектів багатогранності педагогічної професії, в даному дослідженні, буде розглядатися проблема професійної мобільності педагогів. Зазначена проблема в даний час є надзвичайно актуальною, що пояснюється існуючими протиріччями між тенденціями розвитку сучасного інформаційного суспільства і готовністю громадян прийняти нові форми суспільної поведінки, які включають реформаційні та модернізаційні процеси у сфері освіти.

Професійну мобільності, як наукове явище, досліджували вчені, які вивчали природу мобільності (соціальну – Р. Ривкіна (*Ривкіна Р. В., 1974, С.79-107.*) ; психологічну – О. Дудіна, В. Дюніна (*Дудіна О., 1997, С. 48–54*);

академічну – В. Андрущенко та інші), а також роботи, в яких розглядалися особливості формування професійної мобільності (Л. Амірова (*Амірова Л., 2009, 470*), О. Безпалько (*Безпалько О. В., 2012, С. 73–80.*)) . В роботах вчених (В. Гринько (*Гринько В., 2011, С. 127–131.*)) висвітлені суперечності між соціальними замовленнями, що пов'язані з професійною підготовкою студентів, та практикою, що відбиває відрив професійного навчання від підприємств в усіх галузях економіки України.

Мета – обґрунтувати необхідність професійної мобільності сучасному фахівцю.

Саме багатогранність педагогічної професії формує у людини внутрішнє усвідомлення безкінечних можливостей свого професійного розвитку, вміння співвідносити особисті ціннісні орієнтації з загальнолюдськими, вміння сприймати світ в русі, пристосовуватися до стрімко мінливих умов, необхідно формування професійної мобільності.

Нова Концепція розвитку педагогічної освіти виокремлює проблеми сучасної професійної освіти: моделі та методики (технології) професійного розвитку педагогічних працівників, які зорієнтовані на формальне дотримання встановлених вимог, а не на особистісне та професійне зростання педагогічних працівників; невідповідні сучасним стандартам умови науково-педагогічної (педагогічної) діяльності та склад працівників закладів педагогічної освіти, які здебільшого не можуть забезпечити підготовку педагогічних працівників для роботи в умовах прискореної модернізації змісту освіти та методів навчання; відірваність від практичних освітянських потреб, недостатній рівень аналітичності, доказовості та добросовісності досліджень у галузі педагогічних наук, що ускладнює їх використання в якості наукової основи освітнього процесу.

Професійна мобільність, як багатогранність педагогічної професії, визначає дві домінанти: з одного боку, професійно-освітні можливості майбутнього кваліфікованого робітника, а з іншого вимоги, що висувуються

до професійно-технічного навчального закладу з боку суспільства й ринку праці у швидкості, рівні формування професійної мобільності і якості підготовки професійно мобільного кваліфікованого фахівця.

Одним з проявом зниження рівня педагогічної освіти є погіршення якості самої освіти, яке зумовлене неспроможністю значної частини педагогічних працівників та здобувачів педагогічної освіти до опанування та практичного використання новітніх технологій і методик навчання, виховання та розвитку (*Концепція розвитку педагогічної освіти*). У відповідь на дану проблему, зазначимо думку І. В. Трешиної, шлях подолання даної проблеми вбачає у належному формуванні професійної компетентності, яка реалізується як синтез, нероздільну єдність змістовного та структурного компонентів, які проявляються через компетентності та особистісні риси, які формуються за наявності належного рівня професійної мобільності (*Трешина І. В., 2004, С. 296-304.*).

Незаперечним є факт, що «професійна мобільність» є новою категорією, що досить швидко розвивається, але без сумніву, вона є педагогічною категорією. Це поняття є достатньо ємним і неоднозначним, воно має складну структуру. Звернувшись до його тлумачення у педагогічних словниках та енциклопедіях. На жаль, в «Українському педагогічному словнику» (С. Гончаренко) поняття «мобільність», «професійна мобільність» відсутнє. У великій сучасній педагогічній енциклопедії Є. Рапацевич визначає професійну мобільність як «можливість і здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати вид праці». У словнику «Професійна освіта» мобільність професійна визначається як «здатність швидко змінювати вид праці, переключатися на іншу діяльність у зв'язку із змінами техніки і технології виробництва, проявляється у володінні системою узагальнених прийомів професійної праці та застосуванні їх для успішного виконання будь – якого завдання на суміжних за технологією ділянках виробництва. Передбачає високий ступінь розвитку узагальнених

професійних знань, а також готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання виробничо-технічних завдань» (*Професійна освіта, 2000, С.195*).

Слід виділити напрями формування професійної мобільності у сучасному суспільстві:

1) освоєння нової сукупності професійних знань у різних сферах професійної праці (в основі даного виду професійної мобільності лежить кон'юнктура на ринку праці);

2) поява інтегрованих професій (наприклад, вчитель іноземної мови, що включає в себе знання таких видів діяльності, як соціальний працівник, соціолог, психолог, перекладач, дефектолог та ін., що дозволяє йому на базі однієї професії освоювати надалі перераховані види професійних знань як нові професії);

3) освоєння професій, що мають загально професійний, надспеціальний характер (наприклад, економіст, менеджер, маркетолог, юрист та ін.).

З використанням всіх зазначених напрямів формування професійної мобільності буде спостерігатися тенденція поєднання спеціальностей і спеціалізацій у закладах вищої освіти. У такому поєднанні спеціальностей основна увага буде приділятися здобуттю більш широкого спектру компетентностей порівняно з іншими галузями освіти, де увага приділяється поглибленому засвоєнню спеціалізованих компетентностей.

Для підняття рівня суспільного престижу педагогічної праці сучасному педагогу необхідно володіти наступними якостями, як креативність мислення і швидкість прийняття рішень, здатність до частої навченості і вміння пристосовуватися до нових обставин, вміння відстежувати і правильно оцінювати стан навколишнього простору. Звідси випливає, що складовою професійної мобільності педагога виступає його готовність до змін. Ще однією складовою професійної мобільності є активність особистості. Професійне й особистісне становлення майбутніх фахівців здійснюється за

допомогою його власної активності. При цьому активність проявляється як робота над своїм перетворенням, так і над перетворенням навколишньої дійсності.

Слід розглянути, якості, які виділяє Є. Іванченко, наголошуючи, що саме вони є основними для виявлення та розвитку професійної мобільності:

- вміння ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах;
- порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно аналізу економічної та соціальної ситуації в державі;
- володіння високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх вдосконалення та самостійного здобування;
- готовність до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі економіки та фінансів, спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон'юнктурі ринку праці (Іванченко Є. А., 2005, 181 с.).

Професійна мобільність надає кожному педагогу можливість створити професійний стиль відповідно до своїх поглядів, принципів та орієнтацій; постійно здійснювати пошук оптимальних освітніх форм навчання, здійснювати педагогічний експеримент, продукувати й узагальнювати самобутній досвід у освітній діяльності, що в свою чергу приведе до оцінення педагога суспільством.

Погоджуємося з Концепцією, що оцінка діяльності як самого педагога, так і інституцій, причетних до його підготовки, повинна формуватися з об'єктивних та експертних показників, отриманих з різних джерел, зокрема, від основних заінтересованих сторін, представників громади та влади. Програми підготовки педагогів містять складники психолого-педагогічної та практичної підготовки, а в багатьох випадках предметної спеціальності, включно з методикою викладання. На континуумі навчання педагогічного працівника впродовж життя виділяють три основні етапи: відправну

формальну освіту; початок професійної діяльності – педагогічну інтернатуру, яка повинна супроводжуватися комплексом спеціальних заходів сприяння входженню працівника в професію; безперервний професійний розвиток (*Концепція розвитку педагогічної освіти*).

Враховуючи вище сказане, пропонуємо виокремити критерії оцінки педагога відповідно до норм суспільства:

- формування у педагогів мови прагнення до професійного самозростання та саморозвитку;
- набуття ним професійної майстерності;
- упровадження в освітній процес інноваційних технологій;
- творча діяльність в закладі освіти в період реформування та модернізації;
- упровадження новітніх педагогічних технологій у професійну діяльність;
- прискорення процесу трансформації елементів перспективного педагогічного досвіду роботи в загальну (масову) практику.

Наголосимо, що саме відбір педагогічних працівників відповідно до вище зазначених критеріїв допоможе подолати ще одну, не менш важливу, проблему - міграцію значної частини перспективних педагогічних працівників.

Виокремимо, одним із найбільш продуктивних шляхів успішної самореалізації особистості є професійна освіта, звернена, перш за все, до духовних можливостей людини, її морально-етичного та художньо-естетичного розвитку, що є суттєвим і значущим підґрунтям для сучасної соціальної мобільності молодих фахівців. Університетська освіта створює найбільш сприятливі умови для формування та розвитку професійної мобільності кожної особистості, що може стати вагомим фактором привабливості вищої педагогічної освіти, підвищення її якості, ознайомлення з культурою та традиціями різних регіонів країни та світу, так підготовки до

професійної діяльності в складному полікультурному контексті (Попков В. А., 2004, 432с.).

Система професійної освіти в Україні переживає дуже важливий та відповідальний етап у своєму розвитку. Разом з розвитком педагогічної науки, цей етап характеризується появою нового понятійного апарату, уточненням, переосмисленням та збагаченням новим змістом вже існуючих основних педагогічних категорій. Це обумовлено, з одного боку, узагальненням матеріалу сучасної науки, з іншого - змінами у логіці наукового мислення, що викликані змінами у соціокультурних орієнтаціях суспільства.

Особливим завданням першого (бакалаврського) рівня вищої педагогічної освіти є підготовка педагогічних працівників для забезпечення потреб базової середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, спеціалізованої початкової мистецької освіти. Особи з першим (бакалаврським) рівнем вищої педагогічної освіти мають заохочуватись до здобуття другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти, передусім у межах системи безперервного професійного розвитку з відривом або без відриву від професійної діяльності (зокрема, шляхом неформальної освіти та визнання результатів навчання в системі формальної освіти) (*Концепція розвитку педагогічної освіти*).

Відмітимо, що професійна мобільність набуває важливого значення в аспекті педагогічної освіти. Це дозволяє конкретизувати освітню мету підготовки мобільних педагогів та виділити в якості наступні складові:

- формування універсальних навичок діяльності, що забезпечують мобільність як якість особистості; орієнтацію на інноваційну діяльність;
- забезпечення широкої професійної педагогічної підготовки як бази для можливого освоєння інших професій педагогічного профілю;
- посилення менеджерської підготовки майбутніх педагогічних кадрів;

- забезпечення фундаментальної соціально-гуманітарної підготовки як оволодіння професіями іншого профілю (Сушенцева Л. Л, 2011, 439 с.).

Висновок. Можемо стверджувати, що наявність в суспільстві достатньої великої кількості активних, професійно мобільних педагогів стає запорукою підвищення його стійкості, сприяє його процвітанню, навпаки, відсутність або недостатня сформованість професійної мобільності часто призводить до безвиході при зміні обставин продовжувати трудову діяльність, мати джерело існування і, як наслідок, до особистої трагедії. При цьому на рівні суспільства негативні наслідки виражаються в зниженні темпів економічного зростання, зниження стабільності економічної системи, зниження рівня добробуту громадян та занепаду міжкультурного спілкування, для його подолання необхідне визначення перспективних шляхів безперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Як результат формування професійної мобільності майбутніх педагогів зможемо спостерігати: покращенню якості підготовки педагогічних працівників, залученню до педагогічної професії випускників шкіл та закладів професійної (професійно-технічної) освіти з високими показниками інтелектуального розвитку та емоційного інтелекту, зорієнтованості на педагогічну професію; оновленню складу педагогічних працівників в закладах освіти; підвищенню якості освітньої діяльності в закладах освіти; поліпшенню якості вищої та фахової перед вищої освіти за рахунок кращої підготовки у школах та закладах професійної (професійно-технічної) освіти і кращого конкурсного відбору вступників (*Концепція розвитку педагогічної освіти*).

Перспективою для подальших досліджень стане пошук та аналіз ефективних методик формування професійної мобільності у педагогічних працівників.

Література:

- Амирова Л. Развитие профессиональной мобильности педагога в системе дополнительного образования: дис. ... доктора пед. наук :13.00.08 – теория та методика профессионального образования. Уфа, 2009. 470 с.
- Безпалько О. В. Компоненти професійної мобільності майбутніх соціальних педагогів. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2012. Випуск 14. Ч. 2. С. 73–80.
- Гринько В. Аналіз теоретичних підходів до вивчення феномену «професійна мобільність». *Молодь і ринок*. 2011. № 5 С. 127–131.
- Дудина О., Ратникова М. Профессиональная мобильность: кто и как принимает решение сменить профессию. *Социс*. 1997. N 11. С. 48–54
- Дюнина В. Н. Модель формирования профессиональной мобильности студентов информационных специальностей. *Наука и молодежь: материалы X-ой науч.- практ. конф.* Т. 2. Нижний Новгород: ВГИПУ, 2009. С. 96–105
- Иванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2005. 181 с.
- Професійна освіта: Словник: Навч. посіб / [Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало]. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.
- Попков В. А., Коржуев А. В. Теория и практика высшего профессионального образования. Москва: Акад. проект, 2004. 432 с.
- Рывкина Р. В. К изучению социолого-психологических аспектов трудовой мобильности. *Методологические проблемы социологического исследования мобильности трудовых ресурсов: сб. статей*. Новосибирск: Наука, 1974. С. 79–107.
- Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 439 с.
- Трешина И. Социокультурный компонент профессионально-лингвистической компетенции учителя. *Россия и Запад: диалог культур*. Вып.12. Москва: МГУ, 2004. С. 296-304.
- Концепція розвитку педагогічної освіти. МОН доопрацювало Концепцію розвитку педосвіти та винесло її на обговорення. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/kontseptsiya-pedosviti-pislya-kolegii-03-18.doc> (дата звернення 15.01.2019)

References

- Amyrova, L. (2009). *Razvitye professionalnoi mobylnosti pedahoha v systeme dopolnytelnoho obrazovaniya [Development of professional mobility of a teacher in the system of additional education]*: Doctor's thesis:13.00.08 – teoriya ta metodyka professionalnoho obrazovaniya. Ufa, Russia (rus).
- Bezpalko, O. V. (2012). Komponenty profesiinoi mobilnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv[Components of Professional Mobility of Future Social Teachers]. *Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova. Serii 11. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika: zb. prats*, 14 (2), 73–80 (ukr).
- Hryenko, V. (2011). Analiz teoretychnykh pidkhodiv do vyvchennia fenomenu «profesiina mobilnist»[Analysis of theoretical approaches to the study of the phenomenon of "professional mobility"]. *Molod i rynek*, 5, 127–131 (ukr)
- Dudyna, O., Ratnykova, M. (1997). Professionalnaia mobylnost: kto y kak prynymaet reshene smenyt professyiu.[Professional mobility: who and how decides to change profession] *Socis*, 11, 48–54 (rus)
- Diunyna, V. N. (2009). Model formyrovaniya professionalnoi mobylnosti studentov ynformatsyonnykh spetsyalnostei.[Model of formation of professional mobility of students of information specialties] *Nauka y molodezh: materyaly X nauch.- prakt. konf. Nyzhnyi Novhorod, Russia: VHYPU*, 2, 96–105 (rus)
- Ivanchenko, Ye. A. (2005). Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh[Formation of professional mobility of future economists in the process of studying in higher educational institutions]: Candidate's thesis 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. Odesa, Ukraine (ukr).
- Honcharenko, S. U. (2000). *Profesiina osvita: Slovnyk [Professional education: Dictionary]: Navch. Posib.* (2000). / Nychkalo N. H. (Ed.). Kyiv, Ukraine: Vyshcha shkola (ukr)
- Popkov, V. A. Korzhuev, A. V. (2004). *Teoryia y praktyka vyssheho professyanalnoho obrazovaniya[Theory and practice of higher vocational education.]*. Moscow, Russia: Akad. proekt (rus)
- Ryvkyina, R. V. (1974). K yzucheniu sotsyoloho-psykholohycheskykh aspektov trudovoi mobylnosti. *Metodolohycheskye problemy sotsyolohycheskoho yssledovaniya mobylnosti trudovykh resursov [To study the socio-psychological aspects of labor mobility. Methodological problems of the sociological study of labor mobility]: sbornik stattei*. Novosybyrsk, Russia: Nauka, 79–107 (rus)
- Sushentseva, L. L. (2011). *Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: teoriia i praktyka [Formation of Professional Mobility of Future Skilled Workers in Vocational Education Institutions: Theory and Practice]: monohrafiia*. Kryvyi Rih, Ukraine: Vydavnychiy dim (ukr)
- Treshyna, Y. (2004). Sotsyokulturnyi komponent professyionalno-lynhvystycheskoi kompetentsyy uchytelia. *Rossyia y Zapad: dyaloh*

kultur[Socio-cultural component of professional and linguistic competence of the teacher. *Russia and the West: a dialogue of cultures*]. Moscow, Russia: MNU, 12, 296–304 (rus).

Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity.[Concept of development of pedagogical education.] MON doopratsiuvalo Kontsepsiuu rozvytku pedosvity ta vyneslo yii na obhovorennia. Retrieved from <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/kontsepsiya-pedosviti-pislya-kolegii-03-18.doc> (ukr)

МОБИЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА КАК ПУТЬ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛОЖЕНИЙ НОВОЙ КОНЦЕПЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Дячок Надежда преподаватель кафедры теории и истории педагогики Киевского университета имени Бориса Гринченко, Киев, бульвар Игоря Шамо, 18/2, каб. 307,

n.diachok@kubg.edu.ua

В статье рассматривается профессиональная мобильность (способность успешно переключаться на другую деятельность или менять тип работы) как необходимое качество современного педагогического работника. Направления формирования профессиональной мобильности среди преподавателей (освоение нового комплекса профессиональных знаний в различных областях профессиональной деятельности, появление интегрированных профессий, развитие профессий, носящих общепрофессиональный, сверхспециальный характер). Подчеркиваются основные качества при формировании профессиональной мобильности и результатом чего, является создание профессионального стиля в соответствии со своими взглядами, принципами и ориентациями; постоянный поиск оптимальных образовательных форм обучения, проведение педагогического эксперимента, выработка и обобщение опыта учебной деятельности. Предложены критерии оценки педагогической активности работников образования по нормам общества (профессиональное саморазвитие, профессиональные навыки, внедрение инновационных технологий в образовательный процесс, креативность в период реформирования и модернизации, новейшие педагогические технологии в деятельность). Обоснована важность профессиональной мобильности преподавателей для задач новой Концепции развития педагогического образования. Формируемая профессиональная мобильность учителей - это повышение качества подготовки всего педагогического персонала.

Ключевые слова: неформальное образование; образовательные уровни профессиональная мобильность; профессиональное образование; формальное образование.

THE PEDAGOGUE'S MOBILITY AS THE WAY OF REALIZATION CONDITIONS OF THE NEW PEDAGOGICAL CONCEPT OF EDUCATION

Diachok Nadiia Teacher of the theory and history of education Department, Borys Grinchenko
Kyiv University, Kyiv, 18/2 Igor Shamo Boulevard, Suite 307

n.diachok@kubg.edu.ua

The article deals with professional mobility (the ability for successfully switching another activity or change the type of work) as a necessary quality of a modern pedagogical worker. It is highlighted the main qualities, which are important in the process of forming a professional mobile specialist. The result of the formed qualities is the creation of a professional style in accordance with the views of specialists, personal principles and orientations; constant search for optimal educational forms of learning, the implementation of a pedagogical experiment, production and generalization of experience in educational activities.

The proposed criteria for evaluating pedagogical activity of educational workers according to the standards put forward by the society (professional self-development, professional skills, introduction of innovative technologies into the educational process, creativity in the period of reformation and modernization, the latest pedagogical technologies of activity).

It is outlined the importance of the employees' professional mobility formation in accordance with the tasks of the new Concept of Pedagogical Education Development: the formation of universal skills of activity ensuring mobility as a personality; orientation to innovation activity; provision of fundamental social and humanitarian training as a mastering of professions of another profile; provision of wide professional training as a basis for possible mastering of other professions; strengthening of managerial training of future pedagogical staff;

The result of the educational staff professional mobility formation is a sharp increase in the quality of training of all future teachers. The presence in society of a sufficiently large number of active, professionally mobile teachers becomes a guarantee of increasing its sustainability.

Key words: educational levels; formal education; informal education; professional education; professional mobility.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2019

Прийнято до друку 28.02.2019